

Τραϊανός Μάνος, «Εισαγωγή»

(για το έργο *Περί της ξενιτείας*)

Με τον τίτλο *Περί της ξενιτείας* σώζεται ένα ανώνυμο ποίημα που χρονολογείται στις αρχές του 15ου αιώνα (ή, ίσως, και στα τέλη του 14ου αιώνα). Αποτελείται από 547 ανομοιοκατάληκτους [δεκαπεντασύλλαβους](#) στίχους και είναι γραμμένο σε δημόδη γλώσσα, από την οποία δεν λείπουν οι αρχαϊσμοί. Αρκετά είναι και τα κρητικά ιδιοματικά γλωσσικά στοιχεία του κειμένου, που υποδεικνύουν την πιθανή δημιουργία του σε κρητικό περιβάλλον ή από κρητικό συγγραφέα.

Το κείμενο σώζεται σε δύο χειρόγραφα, τον Vindobonensis theol. gr. 244 (V) και τον Αθηναϊκό κώδικα 701 (A), μεταξύ των οποίων παρατηρούνται μικρές διαφορές. Εκδόθηκε από τον Κ. Σάθα (1872), τον G. Wagner (1874), τον Ι. Καλιτσουνάκη (1930) και τελευταία από τον Γ. Μαυρομάτη (1995), την έκδοση του οποίου χρησιμοποιούμε εδώ.

Το ποίημα εντάσσεται σε, εμπλουτίζει και προωθεί μια μακρά παράδοση ομόθεμων έργων τα οποία αναφέρονται στα δεινά της ξενιτιάς και στον πόθο του νόστου, δηλαδή της επιστροφής στην πατρίδα. Σίγουρα συγγενεύει με, και ίσως αλληλεξαρτάται από, ανάλογης θεματικής και τεχνοτροπίας σύγχρονά του ποιήματα και συγκεκριμένα τον *Αλφάβητο*¹ της *ξενιτείας* και τον *Έτερο αλφάβητο της ξενιτείας*. Έχει, κυρίως, παραινετικό, συμβουλευτικό/διδασκτικό και θρηνητικό χαρακτήρα, ενώ τα χαρακτηριστικά του δημοτικού τραγουδιού και τα γνωρίσματα της προφορικής σύνθεσης που ανιχνεύονται σε αυτό φαίνεται ότι συνέτειναν στην προφορική διάδοσή του.

Ο ανώνυμος ποιητής περιγράφει τις πίκρες, τις θλίψεις, τα βάσανα και τις αναισχυντίες των ξενιτεμένων, στους οποίους συμπεριλαμβάνεται και ο ίδιος, ενώ παράλληλα προτρέπει τους αναγνώστες/ακροατές του να τους συμπαραστέκονται με όποιον τρόπο μπορούν. Έτσι, μετά τον πρόλογο, όπου ο ποιητής αναφέρεται στην πρόθεσή του να γράψει «ολίγον

¹ *Αλφάβητοι* ή *αλφαβητάρια* ονομάζονται τα δημόδη ποιήματα ποικίλου περιεχομένου (θρησκευτικού, ερωτικού, κοινωνικού κλπ.), των οποίων οι στίχοι συνδέονται μεταξύ τους με αλφαβητική ακροστιχίδα.

καταλόγιν»,² ακολουθεί εκτενής περιγραφή των κάθε είδους κακουχιών των ξενιτεμένων, για τους οποίους ξενιτιά και θάνατος αποτελούν έννοιες ταυτόσημες (στ. 1-74). Στη συνέχεια, ο ποιητής απευθύνεται σε όσους «καταδικάζουσιν» τους ξενιτεμένους, επανερχόμενος και πάλι στα βάσανά τους και στον μοναχικό θάνατό τους (στ. 75-102), παρακαλά τους χριστιανούς να τους βοηθούν, αναλογιζόμενοι ότι και ο Χριστός ήταν παντού ξένος (στ. 103-154), απαριθμεί εκ νέου τις θλίψεις της ξενιτιάς, ζητώντας από τον Θεό να τον απαλλάξει από αυτές (στ. 155-249), κι ενώ αναθεματίζει τη μέρα που γεννήθηκε κι αποζητά τον θάνατο, παράλληλα ετοιμάζει το ταξίδι της επιστροφής του, το οποίο όμως δεν πραγματοποιείται, αφού τον προλαβαίνει ο θάνατος (στ. 250-510). Το ποίημα τελειώνει με την εκ νέου αναφορά στον θάνατο στα ξένα, την επίκληση στους γονείς και τους αδελφούς του ξενιτεμένου και την κλασική αναφορά στην επιείκεια των ακροατών (στ. 511-547).

² Η πολύσημη αυτή λέξη σημαίνει κυρίως την έμμετρη αφήγηση, ένα (λαϊκό ή λαϊκότροπο) στιχούργημα, ή/και το μοιρολόι.